

FOZIL FARHOD IJODIDAGI NAZM VA NASR HAQIDA.

Usmonova Shahina Xudoynazar qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim Yo'nalishi 3-21-guruh talabasi

Tel raqam: +998 90 899 28 02

Annotatsiya: *Fozil Farhod — o'zbek adabiyotining zamonaviy vakillaridan biri bo'lib, uning ijodi nazm va nasr sohalarida o'ziga xos uslub va yondashuv bilan ajralib turadi. Fozil Farhodning asarlarida hayot, inson, ijtimoiy muammolar va ruhiyatning murakkabligi haqida chuqur fikrlar aks etadi. Ushbu maqolada hikoya va kinoqissa, Fozil Farhod ijodidagi nazm va nasrning o'ziga xos xususiyatlari va ularning o'zaro aloqasi haqida so'z yuritamiz.*

Kalit so'zlar: *Fozil Farhod, nazm, nasr, hikoya, kinoqissa, she'r, yozuvchi, adabiyot, hayotiy voqealar, jurnalistika, his-tuyg'ulari, ruhiyat.*

Hikoya - biror ixcham voqeani badiiy jihatdan rang-baranglikda lo'nda ifodalashi bilan badiiy adabiyotda kichik janr sanaladi. Unda so'zlab berilayotgan voqeaga qadar personajning kechmishlari, kimlar bilan bo'lgani haqida tushunchalar keltirish shart emas, kerak bo'lganida hikoya davomida ayrim detallar bilan ishora qilish mumkin. O'zbek adabiyotida hikoya janrida sermahsul ijod qilgan, ushbu janrni rivojlanishida o'z hissasini qo'shgan yozuvchilardan Cho'lpon, A.Qodiriy, G'afur G'ulom, A.Qahhor, Oydin, S.Ahmad, O'.Hoshimov, Sh.Xolmirzayevlarni aytish mumkin. Hozirgi o'zbek hikoyachiligi adabiyot xazinasini O.Muxtor, N.Aminov, S.Siyoyev, F.Musajonov, X.Sultonov, E.A'zamov, N.Eshonqulov, Sh.Bo'tayev va yozuvchilar ijodi bilan boyimoqda.

Kinoqissa – sahnaga qo'yishga mo'ljallangan, kinosenariy, dramatik asar hisoblanadi. Ko'pgina hikoyalar, qissalar va romanlar asosida shu kezgacha kino olingan, ammo kinosi, teatr uchun tayyorlangan spektakli asardan ba'zi hollarda tubdan farq qilgan, rejissiyor o'z tilida qayta sahnalashtirguncha o'zgarishlar bo'lgan. Bunga misol qilib, “Anna Karenina”, “O'tkan kunlar”, “Shum bola”, “Yolg'izlikning yuz yili” kabi asarlarni aytishimiz mumkin. Asarni o'qigan o'quvchi kinosini ko'rganda farqli jihatlari anglashi qiyin emas, asar barcha jozibasini, qahramonlar ruhiyatini, xarakterini to'laqonli ifodalab bermaydi, ammo kinoqissa aynan kino olinishi va spektakllashtirilishi uchun yoziladi. Bu borada iste'dodli shoir va yozuvchi shunday deydi:

“...nomi qayd etilgan o'sha o'n filmning birortasidan oxirigacha ko'nglim to'lmagan. Shunday bo'lishini oldindan bilganim uchun ham men ularga oz-moz kino tusini berib,

dangal kinoqissa atab, ammo-lekin boshidanoq kitobga mo'ljallab yozaman: kino qilinsa qilinar, bo'lmasa o'qilar-ku".

Hozirda o'zbek badiiy nasri yildan yilga yosh nasrchilarning barakali ijodlari bilan boyib bormoqda. Iste'dodli shoir va yozuvchi Fozil Farhodning "Birinchi to'plamim"dan keyingi "Ko'klam kuyi" nomli hikoyalar va kinoqissalar to'plami buning isbotidir. Fozil Fahod hikoyalari obrazlarining tabiiyligi, erkin va insonparvar ruhda yozilganligi, yoshlikdanoq singishi kerak bo'lgan mardlik, sadoqat, olijanoblik tuyg'ularining ustuvorligi bilan bitmas xazina sanaladi. Yozuvchi ijod yo'lining o'ziga xosligi sharqona qarashlari, ravon tilda inson ruhiy holatini ochib berishi, dunyoqarashining kengligi va jamiyatdagi qo'shtirnoq ichida bo'lgan fazilatlarining haqqoniy yuksak badiiyat tilida yozilishi bilan qimmatlidir.

1985-yilning 26-avgustida Surxondaryo viloyatida Qumqo'rg'on tumani Bo'yrabob qishlog'ida shifokor oilasida tavallud topgan Fozil Farhod ko'p yillik faoliyati davomida uchragan voqealarni, ibratomus holatlarni mohirona tasvirlash uslubiga ega yozuvchi. Ijodkor "Jeton" nomli hikoyasida mehr-oqibat, hayrixohlik, pokiza qalb va olijanob tuyg'ular ila ezgulikning qiymati qimmatli ekanligini ta'kidlagandek bo'ladi. O'z boshmog'idan suv o'tayotganiga qaramay bisotidagi bitta-yu bitta jetonini izg'irin sovuq bir kezda "sahovatpesha" hamkasbiga qoldirib yigirma besh chaqirim yo'lni piyoda bosib o'tgan yigit hozirgi zamon yoshlariga shukronalik, insonparlarlik hislatlarini shakllanishida kichik dars bo'lsa ajabmas.

Ijodkorning nasriy asarlarida ruhiyatning o'ziga xos tabiiylik bilan ochib bera olinganligini alohida ta'kidlash lozim. O'quvchi hikoyani o'qir ekan asar qahramoni bilan birga yashaydi, uning hislarini oynadagi aks kabi tiniq ifoda, "tesha tegmagan so'zlar" orqali o'zida his qiladi. "Bechoraning chorasi" hikoyasida universitetga kira olmagan alamidan hech ishga qo'li bormayotgan, boshlagan ishlari ham zabtiga olib teskarisidan kelayotgan "erkajon" tabiatlik yigit haqida so'z boradi. Nazarimizda asar qahramoni biror nomga munosib topilmagan, yoxud aynan bir kishiga emas jamiyatimizdagi ko'plar yoshlar misolida obraz olingan. Yigit to'yga kiyib bormoqchi bo'lgan ko'ylagi dazmonllanmaganligi sabab bor alamin munis onasidan oladi. Ushbu asar orqali o'quvchi bilan birga qahramonimiz yoshligida mitti barmoqlari bilan siypalaydigan kulgichli yuzlariga ajin tushgan, sochlariga oq oralagan onasini eslaydi. Yigit o'ylamay gapirgan so'zi uchun uzoq vaqt o'zini koyiydi, "kechiring" degan so'zini aytishni asar qahramonidan-da o'quvchi ko'proq istaydigandek.

Yaxshi asar yaralishi uchun ijodkor qaysidir ma'noda so'zga juda "xasis" bo'lishi kerak. Shundagina ortiqcha bo'yoqdorlik, voqeani o'ta bo'rttirilib yuborilishiga yo'l qo'yilmaydi. Fozil Farhod hikoyalari esa buning bir chandon guvohi bo'lamiz. Beixtiyor asarni o'qigan o'quvchi ongiga milliylik, qadriyatlarga hurmat, Ona Vatanga

sodiqlik, oilasiga mehr, atrof-muhitga nisbatan o'zida ma'sullik hislari singishi mumkin. "Siniq tandir" hikoyasidagi chet elga ishlash uchun borayotgan ayol obrazi begona yurtdagi musofirlarning Vatanga muhabbatini, o'z ma'naviyati va yurt qadriyatlarini qadrlashi haqida so'zlaydi.

Fozil Farhodning nazmiy asarlari, uning ichki his-tuyg'ularini, hayotga bo'lgan munosabatini va inson ruhiyatining murakkabligini ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Farhodning she'rlari o'zining chuqur emotsional mazmuni bilan ajralib turadi. U o'z his-tuyg'ularini samimiy va ochiq tarzda ifodalaydi, bu esa o'quvchida kuchli ta'sir qoldiradi. Nazmida tabiat va inson o'rtasidagi munosabatlar ko'plab aks etadi. U tabiatni nafaqat tashqi muhit sifatida, balki inson ruhiyatining bir qismi sifatida ko'radi. Farhodning she'rlari ko'pincha simvolizmga asoslangan. U o'z asarlarida turli ramzlar va tasvirlar orqali chuqur ma'nolarni ifodalaydi.[4]

Fozil Farhodning nasriy asarlari, uning nazmiy ijodiga nisbatan yanada kengroq va chuqurroq fikrlarni o'z ichiga oladi. Farhodning nasrida hayotiy voqealar va insonlarning ichki kurashlari muhim o'rin tutadi. U o'z qahramonlari orqali hayotning turli qiyinchiliklarini va ularni yengish yo'llarini ko'rsatadi. Nasrida ijtimoiy muammolarni yoritish, jamiyatdagi adolatsizliklar va insonlarning o'zaro munosabatlari haqida chuqur fikrlar mavjud. Bu, o'quvchini o'z hayoti va atrofidagi muammolar haqida o'ylashga undaydi. Farhodning nasrida badiiy tasvirlar va obrazlar muhim ahamiyatga ega. U o'z asarlarida hayotning turli jabhalarini rang-barang va jonli tasvirlaydi. Fozil Farhod ijodida nazm va nasr o'rtasidagi aloqani bir necha jihatdan ko'rish mumkin. U o'z asarlarida bu ikki janrni birlashtirib, o'ziga xos uslub yaratgan.[3]

Fozil Farhodning nazm va nasrida ko'plab umumiy mavzular mavjud. U inson hayoti, sevgi, umid, tabiat va ijtimoiy muammolarni har ikkala janrda ham chuqur tahlil qiladi. Masalan, uning she'rlarida tabiat go'zalligi va insonning ruhiy holati aks etgan bo'lsa, nasrida esa bu mavzularni kengroq kontekstda, ijtimoiy va psixologik jihatdan o'rganadi. Fozil Farhodning nasriy asarlarida lirik elementlar ko'p uchraydi. U o'z hikoyalarida va romanlarida shaxsiy his-tuyg'ularni, ichki kurashlarni va ruhiy holatlarni ifodalashda nazmiy uslubdan foydalanadi. Bu, o'quvchiga xarakterlarning ichki dunyosini chuqurroq tushinishga yordam beradi.

Fozil Farhod nazmida ishlatiladigan obrazlar va metaforalar, nasrida ham o'z aksini topadi. U o'z asarlarida ko'plab tasviriy ifodalarni qo'llaydi, bu esa o'quvchini voqealarga yanada yaqinlashtiradi. Masalan, tabiatni tasvirlashda u bir xil obrazlarni har ikkala janrda ham ishlatishi mumkin, bu esa o'zaro bog'liqlikni kuchaytiradi. Fozil Farhodning nazmiy asarlaridagi ritm va ohang, nasrida ham o'z aksini topadi. U o'z hikoyalarida va romanlarida ma'lum bir ritmni saqlab qoladi, bu esa o'quvchiga voqealarni yanada ta'sirchan va hayajonli tarzda qabul qilish imkonini beradi. Bu uslub, o'z navbatida,

nazmiy asarlarning hissiy ta'sirini kuchaytiradi. Fozil Farhod o'z shaxsiy tajribalarini nazm va nasrda bir xil darajada aks ettiradi. U o'z hayotidagi voqealarni, his-tuyg'ularini va tajribalarini har ikkala janrda ham ifodalaydi, bu esa o'quvchiga uning ichki dunyosini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Fozil Farhod ijodida nazm va nasr o'rtasidagi aloqani ko'rish mumkin. U bu ikki janrni birlashtirib, o'ziga xos uslub yaratgan va o'z asarlarida hayotning murakkabligini, inson ruhiyatining chuqurligini va ijtimoiy muammolarni taqdim etgan. Farhodning ijodi o'zbek adabiyotida muhim o'rin tutadi va zamonaviy o'zbek madaniyatining rivojiga hissa qo'shadi.[1]

Xulosa:

Fozil Farhod ijodidagi nazm va nasr, uning badiiy qobiliyatini va hayotga bo'lgan munosabatini aks ettiradi. U o'z asarlarida inson ruhiyatining murakkabligini, hayotiy voqealarni va ijtimoiy muammolarni chuqur tahlil qiladi. Fozil Farhodning ijodi, o'zbek adabiyotida o'ziga xos o'rin tutadi va o'quvchilarni o'ziga jalb etadi. Uning nazm va nasridagi o'zaro aloqalar, adabiyotning chuqur va rang-barang dunyosini ochib beradi. Fozil Farhod o'zining ko'p qirrali faoliyati bilan o'zbek jurnalistikasi va adabiyotida muhim o'rin tutadi. Uning ta'limi va ish tajribasi, shuningdek, adabiyotga bo'lgan qiziqishi, uni zamonaviy o'zbek adabiyotining yetakchi vakillaridan biriga aylantiradi. Fozil Farhodning ijodi va faoliyati, o'zbek madaniyati va adabiyotining rivojiga hissa qo'shmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Fozil Farhod: ijodiy yo'l va uslubi" - R. Mamatqulov, 2019-yil.
2. "O'zbek adabiyoti: nazm va nasr" - A. Murodov, 2008-yil.
3. "Fozil Farhod ijodi: nazm va nasr o'rtasidagi aloqalar" - S. Rahmonov, 2012-yil.
4. "O'zbek adabiyoti tarixi" - M. Qodiriy, 1995-yil.
5. "Nazm va nasr: Fozil Farhod misolida" - Z. Isroilov, 2023-yil.
6. "Fozil Farhod va zamonaviy o'zbek adabiyoti" - N. Xudoyberdiyev, 2020-yil
7. Fozil Fahod: 'Ko'klam kuyi' 2019-yil